

Alustatalouden faktat ja myytit -podcastin toinen kausi

Jakso 11: Elokapina vai alustatalous – kumpi muuttaa käytöstämme nopeammin?

Miten alustapohjaisilla ratkaisilla ja markkinavoimilla voidaan torjua ilmastonmuutosta? Mikä on kansalaisaktiivisuuden rooli kulutustapojen muuttamisessa? Miten demokratia toteutuu, kun isot alustafirmat, kuten Google ja Facebook, kontrolloivat algoritmeja ja luovuttavat tietoa meistä yrityksille ja monen tyyppisille organisaatioille? Vieraana Työn ja talouden tutkimus LABOREn johtaja Mika Maliranta ja Greenpeacen Sini Harkki. Juontajat: William von der Pahlen ja Aalto-yliopiston professori **Robin Gustafsson**.

Puhujat:
William von der Pahlen
Robin Gustafsson
Sini Harkki
Mika Maliranta

[elektronisia ääniä]

Miesääni: Tämäkin ohjelma on Suomen Podcastmedian tuotantoa.

[pirteää elektronista musiikkia alkaa soimaan taustalla]

Mika: Täytyy tietysti ehkä taas historialliseksi taustaksi muistaa, että fossiilisella polttoaineilla on ollut iso ansio siitä, että meidän talousjärjestelmät ja yhteiskunnat ovat ylipäättään siinä tilanteessa, että ihmisillä on ikään kuin myös halua demokraattisesti ruveta näihin asioihin puuttumaan, mutta myös kykyjä. Että kyllähän tämä talouskasvu ja siihen liittyvä teknologinen kehitys on ollut toisiaan ruokkiva. Ilman talouskasvua meillä ei olisi ollut niin paljon tutkijoita, jotka olisi voineet kehittää näitä uusia teknologioita.

Naisääni: Tervetuloa kuuntelemaan Aalto-yliopiston Alustatalouden faktat ja myytit podcastia. Tänään pohditaan, minkälaisista elementeistä lopulta rakentuu kestävä kehityksen tie ja mikä rooli alustataloudella tässä yhtälössä on.

[musiikki vaimenee]

William: Tervetuloa Alustatalouden faktat ja myytit -podcastin pariin. Mun nimi on William von der Pahlen. Ja tänään studiossa aisaparina alustatalouden professori Aalto-yliopistosta Robin Gustafsson. Moi Robin.

Robin: Moi William.

William: Mistäs me tänään puhutaan, Robin?

Robin: Teema Elokapina vai alustatalous, kumpi muuttaa käytöstämme nopeammin. Ja se pointtihan on se, että alustatalous, datatalous ja kierrätystalous lupaa mahdollistaa tämän yhteiskunnan haasteiden ratkaisemista uudella tavalla. Mutta mihin tämmöinen kansalaisaktiivisuus tarvitaan tässä päivässä vai tarvitaanko.

William: Just näin. Joo, tämä on mielenkiintoinen teema. Ja me ollaan saatu taas huippuvieras studioon. Meillä on Sini Harkki Pohjoismaiden Greenpeacen ohjelmajohtaja. Ja Laboren johtaja Mika Maliranta. Tervetuloa molemmille mukaan.

Sini: Kiitos.

Mika: Kiitos kutsusta.

William: Hypätään heti syvään päätyyn, ei jarrutella sen enempää. Niin Elokapina vai alustatalous, kumpi muuttaa meidän käytöstä nopeammin?

Mika: No tähän on helppo vastaus: molempi parempi. Ja parhaimmillaan ne ehkä tukee toisiaan. Ja en mä koskaan tietysti malta olla sanomatta, että markkinatalousmekanismin edellytyksien ylläpito ja sitten se markkinatalouden ohjaus on tässäkin se kriittinen asia. Se koskee sekä alustataloutta että myöskin sitä kaikkea toimintaa, mitä Elokapinalla muun muassa tavoitellaan.

Sini: Mä ajattelisin, että jos ilmastoherääminen ja tämä kaikki, mitä me nyt tehdään ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi, olisi alkanut teknologisella murroksella, niin se olisi varmaan mennyt huomattavasti nopeammin kuin miten nyt on tapahtunut. Herääminen on alkanut ensin tieteellisenä puheena, sen jälkeen ympäristöliikkeen herättelynä, kansainvälisenä politiikkana, enemmän tai vähemmän tehottomina kansallisina poliittisina toimina. Ja tämä kaikkihan on vienyt meillä, 80-luvun lopulta ollaan tultu tähän päivään, ja edelleen globaalit päästöt jatkaa kasvuaan. Eli hirveän tehokashan tämä tämänhetkinen tie ei ole ollut. Mutta kun se on mennyt näin, niin se on noudattanut semmoisen hitaan

yhteiskunnallisen muutoksen logiikkaa, missä yleensä on välttämätöntä, että tietyt ikään kuin pioneerit lähtee puhumaan jostain aiheesta, nostaa sitä vähitellen valtavirtaan, nostaa poliittista painetta, nostaa painetta yrityksille tehdä jotain. Ja se on ollut tässä paljon ympäristöliikkeen tehtävä. Ja nyt, kun ollaan jo siinä tilanteessa, että poliittiset signaalit, rahoitusmaailman signaalit on siinä asennossa, että on ikään kuin selvää, että me ollaan menossa fossiilisista polttoaineisto pois päin, niin nyt mun mielestä se on enemmän ja enemmän tässä vaiheessa veturina, se, mitä talouden ja teknologian puolella tapahtuu.

Robin: Mä heittäisin vielä kehään kolmannen osapuolen tässä asiassa. Eli Mika toi esiin tämän markkinatalouden. Ja tässä toisaalta Sini toi esille tämän kansalaisaktivismiin. Mutta kyllä tässä pelissä on myös mukana yhteiskunta, yhteiskunnan sääntely ja politiikka.

Mika: Jos hakee oikein tämmöistä isoa kuvaa ja historiallista kontekstia, niin ihmiskunta on pystynyt ratkomaan aivan valtavalla menestyksellä sen ensimmäisen ongelman, jota ne on ruvennut ratkomaan itse asiassa ehkä oikein täysimittaisesti joskus sieltä 1500-luvulta. Että meillä pääosa, iso osa ihmisistä pystyy toteuttamaan, saa sellaisen elämän, jossa ne voi toteuttaa itseään. Ja ihmiskunta on noin satatuhatta vuotta vanha, meitä on ollut ehkä noin sata miljardia ihmistä. Niin hyvin pieni osa näistä ihmisistä, niiden elämä ei ole mitään muuta ollut kuin selviämistä. Ja tätä ollaan ihan viime vuosiin asti ratkottu. Ja siinä on tietysti käytetty erilaisia malleja. Mutta ehkä nyt jonkinmoinen konsensus alkaa olla siitä, että näin valtavien ongelmien ratkaisussa tarvitaan tämmöistä hajautettua järjestelmää, jota markkinatalouksiin tarvitaan. Mutta myös aika nopeasti opittiin se, että siinä tarvitaan sääntelyä, että me päästään samaan tulokseen. Tämähän mun mielestä hyvin kuvaa tätä samaa asiaa tämä Acemoglun ja Robinsonin aika kuuluisaksi kirjaksi noussut *The Narrow Corridor*. Jos mä lyhyesti kuvaan sen idean, että se pointti on siinä se, että se kehitys menee oikeaan suuntaan, niin siellä on kaksi tärkeää vastavoimaa. Jos jompikumpi saa liikaa valtaa, niin mennään väärään reunaan. Eli siellä on toisella puolella vahva valtiovalta, pahimmillaan se johtaa diktatuuriin. Ja se ei ole ihmiskunnan hyöty, eikä se ole luonnonkaan etu, siitähän meillä on ihan paljon näyttöä. Ja sitten toinen puoli on tämä kansalaisyhteiskunta. Ja mulle tämä Elokapina-liike ja tämäläiset, Ranskan keltaliivit ja mitä näitä on, niin ne kuuluu siihen toiseen osaan, joka on äärimmäisen tärkeää.

Sini: Joo. Ja sitten mä ajattelen, että tässä sekä ikään kuin talouden murroksessa että hiilineutraalissa siirtymässä, niin tässähan on kyse siitä, ei pelkästään siitä, että jotain uutta syntyy, vaan että jotain vanhaa siirtyy pois. Ja varmaan me oltaisiin keksitty esimerkiksi aika paljon tehokkaampia autoja jo ajat sitten, jos öljy ei olisi ollut niin poskettoman halpaa. Että se on lähestulkoon ollut innovaation ja kehityksen este, että näin on ollut. Ja nyt se on se, mihin niitä poliittisia signaaleja ja sitä sääntelyä on tarvittu, että me ollaan päästy siihen tilanteeseen, että vähitellen kohta ei fossiiliset polttoaineet ole enää niin poskettoman halpoja, että meidän kannattaa edes kehittää jotain muuta vaihtoehtoista. Koska me ollaan kuitenkin kohtuullisen lyhyen aikaa, mutta hyvin perusteellisesti yli sata vuotta kehitetty yhteiskuntaa ja rakennettu sitä halvaille fossiilisille polttoaineille. Eli kyllä mä ajattelen, että tässä siirtymässä se politiikan tehtävä on just luoda se suunta ja tehdä sellainen tilanne, että markkinatalouden voimien kannattaa kehittää oikeaan suuntaan niitä ratkaisuja. Ja varmaan tässä sitten on just paljon hitautta, mikä johtuu siitä, että kyllähän se vanha järjestelmä on täysillä taistellut vastaan tähän asti. Ja tekee niin edelleen.

[pirteää elektronista musiikkia]

Mika: Täytyy tietysti ehkä taas historialliseksi taustaksi muistaa, että fossiilisen polttoaineella on ollut iso ansio siitä, että meidän talousjärjestelmät ja yhteiskunnat ovat ylipäätään siinä tilanteessa, että ihmisillä on ikään kuin myös halua demokraattisesti ruveta näihin asioihin puuttumaan, mutta myös kykyjä. Että kyllähän tämä talouskasvu ja siihen liittyvä teknologinen kehitys on ollut toisiaan ruokkiva. Että ilman talouskasvua meillä ei olisi ollut niin paljon tutkijoita, jotka olisivat voineet kehittää näitä uusia teknologioita ja niin edespäin. Että tämä on itseään ruokkiva. Ja tuo musta on myöskin tärkeä huomio, että se on mun mielestä, nimenomaan poliitikoilla on se vastuu.

William: Kyllä. Markkinatalous varmasti toimii, mutta se pitää asettaa oikeisiin raameihin, jotta se voi toimia seuraavat sata vuotta ja luoda sitä hyvinvointia samalla tavalla kuin se on tähän astikin luonut.

Robin: Nythän muun muassa Elokapina ja muutkin aktivistit, vaikka Greta Thunberg, nostaa esiin sen nopeuden tarpeen tässä. Että se on globaali tämä kysymys. Ja silloinhan se poikkeaa mun tietääkseni kuitenkin aikaisemmista tilanteista yhteiskunnassa. Ja nyt se iso kysymys tässä on se, että mikä näitten kansalaisaktivistien rooli on tässä päivässä. Versus se, että onko itse asiassa näillä alustamaisilla ratkaisuilla, tänä päivänä nyt meillä on jo erilaisia, niin kuin lausuntopalvelu.fi tai kansalaisaloite.fi. Kansalaisaktivismi voi osallistua ihan eri tavalla. Mutta onko tässä tarpeeksi voimia, millä puolella enemmän. Tai että miten nämä toimii?

Mika: Kiihtyvähän tämä tahti on ollut. Että tästä tulee ehkä ikään kuin se lupaus siitä, että jos menikin kuitenkin aika monta sataa vuotta siihen, että näitä ihmiskunnan ongelmia saatiin ratkottua, niin onhan teknologinen kehitys siinä mielessä kiihtynyt ja nopeutunut, että kyllä mä sillein olen kuitenkin toiveikas. Mutta se on yhdistelmä sitä entistä napakampaa, vahvempaa sääntelyä ja entistä nopeampaa teknologista kehitystä, ikään kuin semmoista muovautumiskykyistä. Ja alustatalous on mun mielestä yksi konkreettinen osa sitä. Muut vaihtoehdot eivät ole myöskään realistisia. Koska ihmiset, me on nähty kuinka pienestä asiasta trumpismi lähtee liikkeelle. Että jos siitä oli vähän epäilystä, etteikö pitäisi ottaa tosissaan vastaliikkeitä, niin nyt me ollaan saatu siitäkin muistutus. Ja sen takia tarvitaan teknologista kehitystä muun muassa.

Sini: Ja siis tämä kiireellisyys on just se haaste tällä hetkellä. Koska jos me halutaan pitää ilmastonmuutos Pariisin sopimuksen määrittelemässä puolessatoista asteessa, niin kuin ehdottomasti kannattaa, koska kaikki muut skenaariot on hyvin ikäviä, niin siis onhan se ihan hurja se haaste, että meidän pitäisi globaalit päästöt puolittaa 2030 mennessä. Ja ne on kuitenkin tähän asti vain kasvanut jotain vuosia. Viime vuosi on ollut tasassa. Mutta vielä ei ole saatu edes laskusuuntaan, että se käyrä on hyvin jyrkkä. Ja se hyvä puoli tässä on se, että siis jos meillä olisi vähän enemmän

aikaa, niin tämä ei näyttäisi kauhean pahalta. Koska sekä Euroopassa että Yhdysvalloissa kehitys on jo lähtenyt tosi reippaasti oikeaan suuntaan. Että meillä tuotetaan jo enemmän sähköä uusiutuvilla kuin hiilellä EU:ssa. Tätä tahtia kun vaan pidetään, niin Yhdysvalloissakin menee ihan markkinaehtoisesti kaikki hiilivoimat kiinni 2030 mennessä. Niin siis periaatteessa moni asia menee hyvään suuntaan. Myös Kiina on jo luvannut hiilineutraaliustavoitteet, on luvannut, että viimeistään 2030 päästöt lähtee laskuun. Mutta kun se ei ihan riitä, koska se käyrä, mitä me nyt tarvitaan on niin älyttömän jyrkkä. Jos ajattelee nyt vaikka liikennettä, niin sinä päivänä, kun riittävä määrä ihmisiä huomaa, että sähköautolla on halvempaa ja mukavaa ajaa kuin polttomoottoriautolla, niin sittenhän se lähtee se muutos eksponentiaalisesti etenemään. Niin kuin vaikka Norjassa on jo tapahtunut viime vuosina.

Mika: Tosin öljyrahat on auttanut heitä. [naurahuksia, hälinää]

Sini: Se on auttanut, että sitä on voitu avokätisesti tukea, että ihmisillä on varaa siihen sähköautoon. Että siinä mä luulen, että paljon just sitten näitä alustataloudenkin ratkaisuja tarvitaan, että miten tehdä vaikka uusista liikkumisen tavoista niin mukavia ja helppoja, että niihin halutaan mennä.

[pirteää elektronista musiikkia]

William: Mites sitten näette vaikka alustatalouden ratkaisut siinä, että kuten sanoitte niin tämä on globaali ongelma kuitenkin ja se ei riitä, että Suomessa on nämä muutamit sivustot ja täällä ja Norjassa päästään sähköautoihin. Että se on hyvä ja voidaan näyttää esimerkkiä. Ja varmaan se jotain maita ja muita ihmisiä inspiroi. Mutta loppupeleissä karu tosiasia on kuitenkin se, että maailmassa on muutamia isoja talouksia. Ja niissä muutamissa talouksissa tulee valtaosa kaikista päästöistä. Niin miten tällainen globaali ongelma saadaan ratkaistua sillä, että kaikki olisi mukana tässä? Ja joku sanoi hyvin, että ei se vaadi, että kaikki on mukana. Mutta se kuitenkin vaatii sen, että valtaosa on mukana, jotta se viimeinenkin painostetaan sitten loppupeleissä jossain vaiheessa mukaan siihen, koska ei ole varaa jäädä ulkopuolelle.

Mika: Tärkein syy kertoa, miksi on tärkeää kuulua EU:hun, se on kyllä ehkä tämä. Että EU on toiminut tässä kyllä sangen ryhdikkäästi verrattuna ehkä joihinkin tässä näköpiirissä oleviin vertailukohtiin. Toki Kiina on nyt ainakin julistuksen tasolla kyllä ilmaissut olevansa kunnianhimoinen, mutta we will see, että mä haluan nähdä ehkä sen toteutuman vielä ensin. Mutta tällä tavallahan se menee, että nyt on kolme blokkia, jotka päättää. Ja EU:n täytyy olla tässä tiukka. Ja niin kuin se on ollutkin.

Sini: Päästöjen kannaltahan se, että jos EU, Yhdysvallat, Kiina ja Intia saadaan mukaan, niin ollaan jo todella pitkällä. Ja mä myös itse uskon siihen, että ne muut tulee nimenomaan taloudellisista syistä kyllä perässä. Koska sitten kun tuotanto muuttuu ja vanhoista teknologioista tulee kannattamattomia ja huomataan, että niitä ei saa enää minnekään myytyä, niin kukapa nyt sellaiseen junaan haluaisi jäädä.

Mika: Kyllä mä olen ainakin ollut näkevinäni rohkaisevia merkkejä esimerkiksi suomalaisessa elinkeinoelämässä, että aika hyvin on ymmärretty se, että tämä ei ole kaupankäyntiä. Että se on ihan hyvää bisnestä katsoa siihen, että mihin päin teknologinen kehitys on menossa ja aloittaa se panostus jo nyt. Mieluummin vähän aikaisemmin kuin vähän liian myöhään. Ja EK:kin mun mielestä tässä on ainakin mun silmissä näyttänyt kyllä sangen johdonmukaiselta ja itse asiassa yllättävänkin selkeäsanaiselta ja vahvaltakin.

William: Niin, jos yritykset aikaisemmin oli vastahakoisia eikä ymmärtänyt sitä, niin nyt ehkä voi jopa väittää, että monet yritykset on edelläkävijöitä verrattuna siihen, mitä valtiot tai yksittäiset kansalaiset tekevät. Että kyllä se iso muutos tuntuu tapahtuvan nyt tällä hetkellä nimenomaan yrityksissä, koska he on tajunnut sen.

Mika: Niin ja siinäkin on varmaan tämä kansalaisliike omalta osaltaan. Että kyllähän yritykset kuitenkin joutuu kilpailemaan, asiakkaiden toiveista pitämään huolta. Sitähän se markkinatalous parhaimmillaan on, että sitä saa mitä tilaa. Ja jos tilataan ympäristöystävällisiä tuotteita, niin kyllä yritykset ovat parhaimmillaan aika hyviä niitä tarjoamaan. Taloustieteilijät on iät ja ajat aina lähtenyt miettimään, tai no lähtökohta on, että markkinatalous on lähtökohtaisesti hyvä, ja sitten ne rupeaa miettimään, että milloin markkinat epäonnistuu. Ja nämä jo alkaa olemaan aika ilahduttavasti laajaa yleissivistystä, ne pari tilannetta, milloin markkinat epäonnistuu. Eli ulkoisvaikutukset, saasteet on ehkä se oppikirjaesimerkki siitä. Ja sitähän tällä ollaan ratkottu sitten, että näillä päästöoikeuksilla ja saasteveroilla ja tämäntyyppisillä asioilla. Että mä muistan, mä olen 90-luvulla Helsingin yliopiston kuppilassa tästä puhunut. Ja sanotaan, että niissä pöydissä, siellä oli kuitenkin aika paljon väkeä, niin jos mulle olisi silloin kerrottu, että taloustieteilijöitten näkemys siitä, että markkinataloutta voidaan korjata sillä tavalla, että laitetaan saasteille hinta, niin en mä olisi ikimailmassa voinut uskoa, että asiat menee eteenpäin. Mutta yksi asia, mikä unohtuu, ja tämä tuli itse asiassa tässä just mieleen, että on myöskin muita tilanteita, missä markkinatalous ei välttämättä tuota hyvinvoinnin kannalta parasta tulosta, on se, kun se ei aina ratkaise koordinoitongelmaa hyvin. Ja kierrätyksessä tämä tulee vastaan, hyvin esimerkki, että siellä tarvitaan julkista valtaa välillä koordinoimaan tätä toimintaa.

Sini: Ja varmaan sitten tässä on osittain myös kyse siitä, että ne ulkoisvaikutukset ei ole hinnoiteltuja. Tässäkin, että jos neitseelliset luonnonvarat ei olisi näin halpoja, niin kyllähän se kierrättäminen sitten eri tavalla kannattaisi. Ja varmaan se, että kiertotalous tai jotkut alustaratkaisut, millä ihmiset lainaisi enemmän asioita eikä haluaisi ostaa kaikkea itse, mitkä hyvin toivottavasti kasvaa tulevaisuudessa, niin varmaan ne vaatii sekä sitä että ne on kalliimpia ne asiat ostaa uutena että sitä, että ne ratkaisut on niin helppoja, että ihmiset tykkää niitä käyttää.

Mika: Mutta tässä mulla on itse asiassa ajattelu muuttunut muutama vuosi sitten. Mä ensiksi ajattelin, että se on nimenomaan noin, että ei meidän tarvitse kiinnittää huomiota kierrätykseen sinänsä, että kunhan meillä on vain saasteverot, niin se kierrätys tulee sen seurauksena. Ja varmaan on näinkin. Mutta sen päälle tarvitaan myös julkista valtaa. Siis pelkillä saasteveroilla ei ratkaista tätä koordinoitongelmaa.

William: Monet näistä kierrätyspalveluista on oikeasti hyviä palveluita verrattuna siihen, että mä ostan uutena, niin ostan kierrätettynä. Niin on firmoja jo, jotka tarjoaa sen, että ne hakee sen vanhan pois, ne puhdistaa sen, ottaa valokuvat, ne myy sen. Ne maksaa mulle vielä hyvää provokkaa siitä. Ja sitten mä saan vielä sieltä ostettua seuraavan ja tuotua ovelle, niin onhan se nyt ylivertainen asiakaskokemus verrattuna siihen, että mä hyppään bussiin ja vedän tunnin keskustaan ja menen katsomaan viisi liikettä ja sitten kukaan ei myöskään tuo sitä kotiin. Ja se on vielä kalliimpi. Tuota kautta varmasti moni yrittäjä, ja taas fiksu markkinatalous, tekee monesta asiasta helpomman. Mutta se ongelma on, niin kuin sanoit, että meillä on aika rajallisesti aikaa tässä, että riittääkö tämä. Mäkin olen markkinauskovainen ja teknologiauskovainen ihminen, mutta jotenkin nyt viime vuosien aikana on alkanut miettiä vaan sitä, että joka kerta kun meillä on ilmastokokouksia me uusitaan vanhat tavoitteet, joihin me ei aikaisemminkaan päästy. Ja sitten kaikki on sillein, että hei, olipa hyvä kokous ja katsellaan taas kolmen vuoden päästä uudestaan. Ja me ei voida hirveän montaa kertaa enää tuota tehdä ennen kuin alkaa olemaan aidosti liian myöhäistä. Niin miten te näette sen, että miten kiire tässä on? Koska sekään ei myöskään tunnu, se on hyvä, että nämä kansalaisaktivistit ja näin pitää älämölöä ja oikeasti nostaa tämän asian esille, mutta sekään itsessään ei vielä tunnu riittävän.

Mika: Tämä on just sillä tavalla kaksiteräinen miekka. Näitä on ollut, kansalaistottelemattomuutta ja kaikenlaisia liikkeitä, joilla on jälkikäteen saatu aikaan aika valtavia parannuksia. Mutta nekin on ollut kivuliaita, koska se on synnyttänyt vastakkainasettelua, näitä vastaliikkeitä. Ja ne voi hidastaa vielä entisestään. Että aika usein on se, että se hopuntunne voi johtaa itse asiassa huonompaan suoritukseen. Ja sitten myös se, tämä nyt on ehkä, menee psykologian puolelle, mutta muistan Osmo Soininvaara jossain, minusta aika osuvasti jossain blogissa sanoi, että aina ei ole optimaalinen tilanne se, että kerrotaan, että tilanne on lähes toivoton. Koska sitten, kun ihmiset on toivottomia, niin sitten ne lopettaa, menettää toivonsa. Ja ebola käytti mun mielestä esimerkkinä, että siinä vaiheessa, kun alkoi tulla hyviä uutisia, että ebola on kunnossa, niin ihmiset rupesi käyttäytymään paljon vastuuntuntoisemmin. Että mä en tiedä, mikä tässä on, onko alarmismi nyt oikeasti ihan se optimaalinen ratkaisu. Ja mä en nyt missään tapauksessa haluta verrata Baader-Meinhofia Elokapinaan tai muuhun, mutta mä vaan kerron tämän dynamiikan. Että silloin, kun se aloitti toimintansa, niin jos mä ymmärsin oikein, niin niillä oli yllättävän iso hyväksyntä sille liikkeelle. Mutta ne meni aika nopeasti sen rajan yli, jonka yli niitten tietenkään ei olisi koskaan pitänyt mennä. Mutta se tuli tosi nopea se vastaliike. Ja se itse asiassa kaikkien niitten asioitten vastaisesti tapahtui, mitä se Baader-Meinhof ajoi. Että mä en tiedä, mikä niitten tavoitefunktio loppujen lopuksi on ollut, mutta ainakaan mitään sellaista ne ei saanut aikaan sillä toiminnalla.

Sini: Niin, mä luulen kanssa, että kyllä tässä jotenkin vähän psykologian puolella ollaan. Koska vähän on sellainen olo, että ei pelkästään Euroopassa, vaan siis mielipidetutkimusten mukaan globaalisti noin 70 prosenttia ihmisistä on todella huolestuneita ilmastomuutoksesta. Että tietoisuudesta se ei ole kiinni. Ei ole enää kiinni teknologiastakaan, ne ratkaisut on olemassa. Mutta että joku meitä vähän vielä pitelee paikallaan, että tuntuu, että ihan ei missään pystytä niihin päätöksiin, jotka on pikkuisen vaikeita. Edelleen me pistetään kuitenkin miljardeja joka vuosi maailmassa fossiilien tukemiseen suoraan, vaikka yhtäältä ollaan luvattu, että ne pitää ajaa alas. Se, että auttaako sitten alarmismi, niin tämä on kysymys, mitä me varmasti ympäristöliikkeessä ollaan ainakin 20 vuotta mietitty. Koska jos ajattelee, että minkälaiset on skenaariot maailmasta, joka on lämmennyt sen kolme, neljä astetta, niin ne on siis niin kamalia, että kukaan ei voi sitä haluta. Mutta niistä ei siltikään puhuta hirveästi, mikä varmaan liittyy just tähän, että pelko on se, että hanskat tippuu ennen kuin on edes aloitettu. Tai että mäkin olen joskus pitänyt tällaisia ilmastopuheita ja koulutuksia, missä olen vähän puhunut näistä kolmen asteen skenaarioista, niin aina on yleisössä pari ihmistä, jotka tulee sanomaan, että mulle tuli nyt semmoinen olo, että mä alan listaamaan mielessäni, että minne täytyy matkustaa, kun vielä voi [naurahtaa].

William: Just näin.

Sini: Että tosi moni meistä myös haluaa matkustaa ja myös haluaa tehdä sitä ja tätä. Ja sitten se, että sisällä on tämä ristiriita, niin se voi myös olla yksi asia, mikä estää menemästä eteenpäin. Koska se on vähän sellainen vaikea möykky, tämä koko juttu.

Robin: Mä tosin tuohon esiin, tämä ristiriitahan, siihen on ihan konsepti olemassa, sen nimi on ambivalenssi. Eli se pointti on se, että jossain asiassa on sekä hyviä että huonoja puolia. Ja jokaisessa asiassa on hyviä ja huonoja puolia.

Mika: Just huomataan, yhä useammin tullaan sellaisiin tilanteisiin, että itse asiassa sitä elämänlaatua ei tarvitse heikentää. Joka kuitenkin on tosiaan se rajaehto, että tässä pöydässä kaikki on samaa mieltä. Ja enkä mä usko, että niitä pöytiä paljon löytyykään, missä ei ole jonkinmoista yksimielisyyttä. Ja just se, mitä puhuit, että onhan näitä anekdootteja jo aika paljon, että kuinka esimerkiksi kännykän tosiaan, kuinka paljon helpompi se on kierrättää, kun se on ollut edes joitakin vuosia. Ja tähän mulla liittyy se, tai että osittain se perustuu se tietynlainen optimismi siihen, että sä aikaisemmin sanoit Sini siitä, ettei aika oikein riitä, mutta kun tämä ei, ja tämä on ollut, nämä on epälineaarisia nämä järjestelmät. Mutta se epälineaarisuus toimii myöskin toisinpäin. Että sitten, kun se lähtee menemään, niin sitten se tapahtuu kiihtyvästi. Nythän puhutaan tästä decoupling, tästä, että voidaanko irtautua. Ja sitten vanhaan empiriseen aineistoon nojautuen ollaan hyvin toivottomia sen suhteen. Mutta eihän se tarvitse, kato kun jos se kulmakerron on jo kääntynyt ja lähtenyt muuttamaan, ja sitten jos se sattuukin olemaan epälineaarinen, niin ei se mene näin [piirtoääniä], vaan se menee näin. Että vaikka tässä vaiheessa on vain pieniä merkkejä siitä kääntymisestä, niin kuin niitä on nähtävissä. Mutta sitten toinen asia oikeastaan, mä vielä siihen, että tavallaan tämä kansalaisten ikään kuin tietoisuus on tärkeä, mutta musta on syytä tuoda rehellisesti esiin, että nämä arjen valinnat eivät tätä asiaa ratkaise. Jos mä nyt sen muotoilen näin. Että tästä on välillä, vielä esiintyy väärinkäsitystä. Siis tämä menee ihan yksinkertaisesti niin, että jos meitä on vaikka 80 prosenttia ihmisiä, jotka alkaa käyttämään bensa vähemmän, niin se tarkoittaa sitten, että se bensa on vaan halvempi ja sitten se 20 prossaa käyttää sitäkin enemmän. Että kyllä se bensa tulee sitten käytettyä. Se vaan vaikuttaa sitten siihen, että kuka sen bensa käyttää, jos mä vähän kärjistän. Että sen takia se kaikkein tärkein asia on vaikuttaa sääntöihin. Ja nyt mä, kun mä olen tämmöinen markkinataloususkovainen vieläkin, ei ole vielä sitä uskoa tarvinnut menettää, niin sehän näkyy myös sitten, meidän täytyy myös, julkista valtaa tarvitaan juuri tämmöisen murroksen aikana pitämään huolta siitä markkinoiden toimivuudesta. Meillä on konkreettinen esimerkki. Uudet firmat

on erilaisessa asemassa kuin vanhat firmat teknologioiden käyttöönotossa. Sille on olemassa ihan selvä teoria. Se on täysin teorian mukaista, että uudet sähköautot tuli uusilta autonvalmistajilta. Koska vanhoilla autonvalmistajilla oli tämä, ja se ei ollut epäoptimaalista, se oli optimaalista niille. Mersu kun mietti, että tekeekö hän sähköautolinjan, niin siinä laskelmassa se ottaa huomioon, että jokainen tuotettu sähköauto, niin se vähentää jollain määrällä niitten omia bensa-autoja. Ja ne on tehnyt tämän laskun. Teslan ei tarvinnut tehdä tätä laskelmaa.

Sini: Kyllä.

Mika: Ja se oli sitten, kun se Tesla pääsi tulemaan sinne, niin Mersu rupesi, ja Volvo ja mitä näitä nyt onkaan, joutui tekemään tämän laskelman uudella tavalla, mitä ne oli aikaisemmin tehnyt. Ja tässä on nimenomaan julkinen valta aivan älyttömän tärkeä, että tätä markkinoille tuloa, niitten edellytyksistä pidetään huolta. Ja välillä se vaatii aika voimakasta politiikan tekoa, koska tämä lobbaus on todella voimakasta. Me nähdään eri muodoissaan sitä tosi monessa paikassa.

Sini: Juuri niin.

[pirteää elektronista musiikkia]

Robin: Ehkä mä voisin siitä sulta Sini kysyä, tästä lobbauksesta, että miten tämmöiset järjestöt kuin Greenpeace tänä päivänä käyttää somea ja näitä digitaalisia työkaluja? Miten se on muuttunut tässä viimeisen 10 vuoden aikana? Tai onko se muuttunut?

Sini: Onhan se muuttunut valtavasti.

Robin: Vaikuttaminen.

Sini: On se muuttunut valtavasti. Silloin, kun mä aloitin metsäkampanjoitsijana vuonna 2000 Luontoliitossa, niin lähetettiin vielä faksilla tiedotteet medialle. Ja sitten vähitellen siirryttiin tekemään se sähköpostilla. Mutta nykyäänhän sitten viimeiset 10 vuotta, niin lähes kaikki kampanjat on ollut hyvin isolta osin somessa. Ja se, että voidaan kerätä vetoomuksia, järjestää Twitter-myrskyjä, että ihmiset twiittaa vaikka jollekin poliitikolle tai yritykselle tietyssä päivänä tällaisia asioita, niin se on toki tosi keskeinen työkalu. Ja sehän on varmaan muuttanut tuota vaikuttamisen kenttää eniten sen takia, että nyt ei ole enää se media se portinvartija pelkästään. Kuka tahansa voi aloittaa kampanjan, kuka tahansa voi saada näkyvyyttä, jos on vaan tarpeeksi kiinnostavaa ja innostavaa sanottavaa, mitä ihmiset jakaa. Ja ei ole pakko enää päästä läpi median uutiskynnyksestä. Että kyllä tämä on varmasti muuttanut tosi paljon. Mutta ei tietenkään pelkästään positiivisella tavalla. Että jos alussa ajateltiin optimistisesti, että ihmiset muuttuu fiksummaksi kun internetistä saa kaiken mahdollisen tiedon, niin ei ole tainnut ihan sillein käydä. Vaan se, että siellä sitten tapahtuu entistä enemmän kuplautumista ja ihmiset pystyy jakamaan synkimpiä tunteitaan ja löytämään yhteisöjä ja saamaan vahvistusta tyhmillekin ajatuksille [pieni naurahdus]. Ja kaikki tämä on tietysti sitten muuttanut poliittista keskustelua myös huonompaan suuntaan. Tai vaikka informaatiovaikuttaminen, siis trollit tuntuu hyökkäävän kaikkia sellaisia asioita vastaan, missä on mahdollisuus ikään kuin epästabiloita poliittista ilmapiiriä. Vaikka eurooppalaisissa demokratioissa ilmastopoliittikka on ollut yksi tämmöinen aihe, mihin trollirahaa on Suomessakin ilmeisesti käytetty aika paljon. Siihen, että on polarisoitu ilmastopoliittista keskustelua. Että kyllä siis tässä on valtava murros tapahtunut. Ja totta kai ympäristöjärjestöt, niin kuin Greenpeace, on siinä mukana ja käyttää tosi paljon somea ja kampanjoit siellä. Mutta ettei se missään nimessä ole pelkästään positiivinen asia.

Mika: Tämä korona on nyt taas tuonut esiin sen, ja tämä on tosiaan kaksiteräinen miekka, että se ase on myös muitten, vihollistenkin käytössä. Että eka joku asia on hyvä, kun sillä voi puolustautua, mutta kun se on vastustajallakin, niin sitten se ei enää ole selvä. Ja sitten nämä vastalinjat tulee tosi hämmäntävästi. Tässä mä olen nyt ruvennut vähän opiskelamaan psykologiaa ja (belief bias) [epäselvää] on tämmöinen ilmiö, mikä musta on tosi kiehtova. Kuinka äärimmäisen älykäs ihminen, siis jolla ei ole kognitiivisissa kyvyissä mitään vikaa, niin aivan kaistamaisia käsityksiä voi olla joistakin asioista. Ja tämä meille kaikkein klassisin esimerkki on nämä 70-luvun taistolaiset. Että siellähän oli siis terävimmät aivot paikalla. Ja kaikki siitä ei ollut edes opportunistia. Siinä oli osa opportunistia, että olihan niillä kivat bileet ja kaikkea muuta. Mutta sitten siellä oli osa joukko näitä, jotka ei jälkikäteenkään tajunnut, että mitä hemmettiä muhun on mennyt. Ja ne on taitavia, siis älykäs ihminen on taitava keksimään, puolustamaan omia kantojaan. Ja varsinkin, kun sitä informaatiota on valtavasti. Sitten älykkäälle tulee ihan valtavasti sitä, siellä on hirveästi informaatiota, se osaa poimia sieltä ja puolustaa esimerkiksi sellaista kantaa, että koronassa on 5G-virittimiä tai mitä ne nyt on ajatellutkaan. Ja tämä toimii sitten, ympäristöasioissa tietysti sama asia.

Robin: Tämä on hyvin mielenkiintoinen kysymys, joka nostaa vielä sen seuraavan pelurin tähän mukaan, on media. Ja just tässä palataan tähän Elokapinaan, että kuitenkin sehän lähtee sillä, että se saa mediajulkisuutta. Ja sillä tavalla myös pyrkii vaikuttamaan ihmisten aitoon ymmärrykseen siitä, että okei, että mistä on kysymys tässä päivässä, että onko meillä kiire vai eikö. Ja tässä yhteydessä, kun sä sanoit Sini, että te ette tarvitse sitä ehkä mediaa. Mutta toisaalta me tiedetään, että medialla on äärimmäisen suuri rooli vaikka just näissä kansalaisaloitteissa. Meillä on yksi tutkija, joka on tutkinut näitä kansalaisaloitteita. Ja mikä nostaa sen, että ne saa ihmisiä mukaan siihen kansalaisaloitteeseen, niin kyllä se on se, että se asia on tällä hetkellä mediassa. Ja se koskettaa. Ja sitten tulee joku asia, vaikka joku sanotaan jotain vaaleja tai sitten tapahtuu jotain yhteiskunnassa, vaikka korona, saattaa nostaa jonkun teeman erityisen pinnalle. Jolloin tämä asia saattaa saada paljon enemmän ääniä, koska se tapahtui juuri silloin. Niin se on hirveän strategista tämä peli, että mikä asia tuo sen äänimassan sille asialle.

Sini: Kyllä, ilman muuta molempia tarvitaan, somea ja perinteistä mediaa. Ja just tämä somekeskustelun moderoinnin puute ja laaduntarkastuksen puute, niin tietysti nostaa entisestään sitä, miten tärkeää on se, että on mediaa, joka tekee näitä asioita ja suodattaa näkemyksiä. Ja kyllä se näkyy tässä ilmastokeskustelussakin, että kun pitkän aikaa

ilmastokysymykset näkyi aika vähän suomalaisessa mediassa, niin kyllä mä luulen, että jossain vaiheessa sitten siinä tapahtui hyppäys ja toimittajat alkoivat oikeasti selvittämään. Ja toimituksilla alkoi olla enemmän kompetenssia kirjoittaa ilmastoasioista, mitä edelleenkin voisi olla kyllä enemmän, mutta siinä on tapahtunut iso hyppäys. Niin varmasti vaikutti myös suureen mielipiteeseen Suomessa.

Mika: Joo, mä tuosta Elokapinasta tosiaan jo aikaisemminkin sanoin, että mun mielestä se on tosi positiivinen esimerkki. Ja mä vaan nyt pidän peukaloita pystyssä, että se pysyy tällaisena rauhanomaisena. Mä pelkään sitä vastaliikettä, koska meillä on historiassa esimerkkejä, että se ei ole kääntynyt. Koska kyllä ainakin mun kuplassa on ollut niitä marginaaleja, jotka ikään kuin, tämä on tietysti ihan oma tulkinta, mutta kyllä sille ehkä laajempaakin näyttöä on. Se, että kyllä se on osaa meitä vanhempia ihmisiä, kun ne näkee konkreettisesti sen hädän niitten nuorten ihmisten kohdalla. Ja sitten, kun se ei mene sellaiseksi paikkojen rikkomiseksi, vaan se, että siinä vaan näyttäytyy se, että ollaan samalla tavalla hädässään kuin meidän sukupolvi oli 80-luvulla, kun me pelättiin ydinpommeja. Niin tällä tavalla vaikuttaa myös meidän vanhempaan polveen, meidän äänestyskäyttäytymiseen. Ja me sitten omalta osaltamme tuemme sellaisia poliitikkoja, jotka sitten tuovat agendallaan näitä asioita enemmän. Mä nyt toistan sen, että kyllä tämä voi olla, että valitettavasti tämä fiksu tapa voi olla hidas. Mutta mä en tiedä, onko olemassa nopeata tehokasta tapaa.

William: Kyllä. Toivotaan, että se on osittain ainakin Elokapinaa ja yhteistyötä markkinavoimien kanssa. Ja toivotaan, että tähän löydetään joku Super Mario -reikä jostain, niin päästään muutaman vuoden eteenpäin tässä. Kiitos mielenkiintoisesta keskustelusta. Tätä olisi voinut mielellään jatkaa pitkäänkin vielä, mutta jatketaan toisella kertaa.

Mika: Joo, kiitos kutsusta.

Sini: Kiitos teille.

William: Kiitos paljon.

Robin: Kiitos.

[pirteää elektronista musiikkia alkaa soimaan taustalla]

Naisääni: Kuuntelit Alustatalouden faktat ja myytit -podcastia. Tämä oli toisen kauden kolmas jakso. Seuraavassa jaksossa pohdimme, onko data yrityksille nykyajan mustaa kultaa. Jos pidit tästä ohjelmasta, muista seurata ja arvostella podcastia Spotifyssa tai tilaa ja arvostele ohjelma Apple Podcastissa, niin muutkin löytävät ohjelman pariin.

[musiikki vaimenee]